

Halkçılık İlkesi

Dilimize Arapçadan geçmiş olan “*halk*” sözcüğü en geniş anlamıyla kalabalık insan topluluğu olarak ifade edilmektedir. Genel olarak bir devletin sınırları içerisinde yerleşmiş ve yasalarına bağlı olan insanların tümüne “*halk*” denilmekle birlikte, bu sözcüğün inceleme alanlarına göre değişik anlamları da mevcuttur. Örneğin; toplum bilim terimi olarak “*halk*” kültürleri ortak olan bireylerin, grupların oluşturduğu nüfus topluluğudur. Yönetim açısından ise milletin aydınlar ya da kamu görevlileri dışında kalan kısmıdır. Dilimizde kullanılan halk deyiimi İngilizce “the people”, Fransızca “le peuple” karşılığıdır. Eski dilde “ahali” kelimesi de aynı anlamı ifade eder. Osmanlı devletinde “*halk*” aydınların ve ayrıcalıklı kişilerin (bürokrat, yüksek dereceli memur vb.) dışında kalan insan topluluğu olarak ifade edilmiştir. “*Halk*” sözcüğünün Türk Milletini ifade ettiği ilk kez Ziya Gökalp tarafından savunulmuş, Atatürk ile birlikte Milli şuurumuza yerleşmiştir. Atatürk’e göre; Türkiye’de yerleşmiş, dili, soyu, dini ve felsefi inancı ne olursa olsun bu topraklarda yaşama arzusunda olan herkes Türk halkını oluşturur. Türk halkı; Türk Milletini, Türk vatandaşlarını ifade etmektedir. Halk ile millet arasında bir birlik ve eşdeğerlik vardır. Halkın belirli amaçlara yönlendirilerek bilinçlenmesi ile millet ortaya çıkar. Cumhuriyetçilik ilkesinin doğal bir sonucu olan halkçılık ilkesi ise yönetim, ekonomi, siyaset, devlet ve toplum düzenlemelerinin bireyler arasında fark ve ayrılık gözetmeksizin tüm vatandaşlara eşit şartlarda götürülmesidir. Atatürk’ün halkçılığında imtiyazlı bir sınıf olmadığı gibi halkçılık bireysel değil toplumsal bir güç olarak ifade edilmiştir. Halkçılık aynı zamanda Cumhuriyetçilik ilkesinin öngördüğü demokratik, özgürlükçü, çoğulcu yönetimin yasalardaki bir hak olmaktan çıkarılıp işlerliğe kavuşturulmasını, yönetimde, siyasette, kalkınmada, gelir dağılımında devlet ve millet imkânlarının kullanılmasında halk yararının gözetilmesini amaçlamaktadır. Ana hatlarıyla, halk yönetimi, eşitlik, sınıfsızlık, gibi üç temelden oluşan halkçılık ilkesi halktan güç alarak halka hizmet etmeyi, halkı maddi ve manevi özgürlüğe kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bilim, sanat, edebiyat, yönetim, eğitim-öğretim, üretim-tüketim gibi demokrasinin yaydığı unsurlar kimsenin tekelinde olmamalıdır. Bu anlamda halka dayanan bir devlet kurmayı ideal edinen Atatürk tebaa-devlet anlayışını millet- devlet bilinci ile değiştirmiştir. Milli Mücadeleye bütün rütbelerini bırakarak halkın bir ferdi olarak başlayan Atatürk halkla bütünleşmiş, gücünü bütünüyle halktan almıştır. Türk Devrimi’ni kendisinden önceki yenilik hareketlerinden farklı bir yere taşıyan en önemli unsur halktır. Cumhuriyeti kuran kadro halkı iktidarın ve hâkimiyetin gerçek sahibi olarak görmüştür. Fert, aile, sınıf imtiyazlarına karşı olan Atatürk Milli Mücadelenin başından beri halkçılığı savunmuştur. Ulusal, bağımsız Türk devleti demokratik kimliğini halka ve halk iradesine dayanmasından almıştır. Özgürlük, halkçılık ilkesinde somut bir anlam kazanmıştır.

Milli Mücadele içinde gelişen halkçılık kavramı esasında Anadolu’da esen Bolşevizm rüzgârının etkisiyle farklı bir zemine oturmuştur. Batı emperyalizmine karşı Sovyet Rusya ile ittifak yapan Mustafa Kemal Paşa, komünizmi ise bir tehdit olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda 14 Ağustos 1920 tarihli konuşmasında açık bir şekilde “*Bolşevik prensiplerin*” benimsenmediğini vurgularken “*..esas itibarıyla tetkik olunursa bizim nokta-i nazarımız -ki halkçılıktır- kuvvetin kudretin hakimiyetin idarenin doğrudan halka verilmesidir ...*” sözleriyle esas görüşlerini ortaya koymaktadır. Halk ve halkçılık kavramları siyasi söylemde giderek önemli bir yer tutarken, 13 Eylül 1920’de anayasa tasarısı “halkçılık programı” adı altında Meclise sunulmuş ve çeşitli yönleriyle tartışılmıştır. “Halkçılık programı” özel bir komisyon tarafından incelenmiş hazırlanan rapor, 18 Kasım’da müzakere edilmiş, önergede yer alan “maksat ve meslek” başlıklı ilk dört madde günümüz kaynaklarında “Halkçılık Beyannamesi” olarak geçen TBMM Beyannamesi olarak ilan edilmiştir. Bu beyannameye göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin en önemli amacı emperyalizm ve kapitalizmin tahakkümü ve zulmü altındaki Türkiye halkını kurtarmaktır. Halkın içinde bulunduğu sefaletin sebeplerini

ortadan kaldırarak refahı sağlamak, toprak, eğitim, adalet, iktisat vakıf vb. kurumları halkın ihtiyacına göre yeniden düzenlemek ve bunun için gerekli sosyal ve siyasi prensipleri milletin ruhundan alarak uygulamaya koymak da TBMM'nin hedefleri arasındadır. Komisyon halkçılık programının diğer bölümünü ise Teşkilat-ı Esasiye Kanunu olarak düzenlemiştir. 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun, I. Maddesi "hakimiyet bilâ kaydû şart milletindir" ifadesiyle millet egemenliğini ön plana çıkarırken " İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir" diyerek halkçılık anlayışına vurgu yapmaktadır. Halkın yönetime katılmasına imkân sağlaması, 1921 Anayasası'nın en önemli özelliklerinden birisidir. Millet egemenliği'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi eliyle kullanılacağı ilkesini benimseyen 1921 Anayasası aynı zamanda illere, ilçelere, ve bucaklara halk yönetimini getirme amacı da gütmüştür. Milli Mücadele sonrasında "Halk Fırkası"nın kuruluşu ile birlikte halkçılık hareketi siyasi bir hareket halini almıştır. Atatürk'e göre "Milleti temsil ve idare eden, Büyük Millet Meclisinin ve hükümetin isnat ettiği fırka da, bir esasi prensip dahilinde, tefriksiz bütün Türkiye halkına şamil, milletin umumi menfaatıyla alakadar, Cumhuriyet Halk Fırkası"dır. Halk Fırkası'nın 11 Aralık 1923 tarihli toplantısında kabul edilen Nizamnamesinin 2. maddesi ise, halk ve halkçılığı şu şekilde tanımlamıştır: " Halk Fırkası nazarında halk mefumu; herhangi sınıfa münhasır değildir. Hiçbir imtiyaz iddiasında bulunmayan ve umumiyetle, kanun nazarında mutlak bir müsavat kabul eden, bütün fertler halktandır. Halkçılık da şu sözlerle ifade edilmiştir: "Halkçılar, hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin imtiyazlarını kabul etmeyen ve kanunları vaz etmekteki mutlak hürriyet ve istiklali tanıyan fertlerdir". Yapmış olduğu çeşitli konuşmalarda halkçılık anlayışını dile getiren Atatürk'ün İzmir İktisat kongresinde (1923) yapmış olduğu konuşma oldukça önemlidir. İzmir İktisat Kongresi delegelerini halkın içinden gelen ve onlar tarafından seçilen kişiler olarak değerlendirmektedir. "...Bu dakikada Samilerim (dinleyicilerim) çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve ameledir. Bunların hangisi yekdiğerinin muarızı olabilir. Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yekdiğerine ve amele muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir" diyerek bütün milletin kaynaşmış bir biçimde bir arada çalışması gerektiğini vurgulamaktadır. Halkçılık, imtiyazsız, sınıfsız millet parolası şeklinde Türk siyasi hayatında önemli bir rol oynamıştır. Ancak "halk" deyimini çeşitli rejimlerde farklı anlamlarda kullanılmış ve halkçılık çeşitli yorumlara tabi tutulmuştur. Ancak Atatürk halkçılığı Marksist teorinin halkçılık anlayışından farklı olduğu gibi kapitalizmin de, emperyalizmin de karşısındadır. En önemli özelliklerinden birisi de sınıf mücadelesini reddetmesi ve toplumun dayanışma içinde gelişmesine duyulan inançtır. Sosyal adalete, sosyal güvenliğe, adaletli gelir dağılımına önem veren halkçılık ilkesine göre, bu hedefler gerçekleştirilebilirse sınıf mücadelesi kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Atatürk'ün "... Efendiler biz kimseye benzememekle iftihar ederiz. Çünkü biz bize benzeriz" şeklindeki sözleri de Türk Devrimi'nin kendine özgü karakterini açıkça ortaya koymaktadır. Atatürkçü halkçılık anlayışı, toplumun tüm kesimlerini ekonomik bakımdan refaha ulaştırmayı hedeflemektedir. Atatürk demokrasiye ters düşen bütün siyasi akımları eleştirmiş ve Türkiye için uygun olmadığı sonucuna varmıştır. Atatürkçü düşünce sistemi içinde demokrasi ile eş anlamlı olarak kullanılan halkçılık, özellikle I. Türkiye Büyük Millet Meclisinin demokratik atmosferi içinde gelişmiştir. Halkçılık ile milli egemenlik arasında çok yakın bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bir yandan İstiklal Savaşını gerçekleştiren diğer yandan da millet adına kararlar alan ve bunları sorgulayıp tartışan TBMM, bu anlamda dünyada benzersiz bir örnek teşkil etmektedir. Atatürk'ün "halkçılık" ilkesi ile dile getirdiği milli hâkimiyete bağlılığı Türk milletine duyduğu sevgi, saygı ve inanç hissine dayanmaktadır. Atatürk tek parti sistemini ise, Türkiye için sürekli bir ideal değil mevcut şartların ve zorunlulukların ortaya çıkardığı geçici bir dönem olarak görmüştür. Atatürk'ün halkçılığı yalnızca halk yönetimi ya da siyasi demokrasi anlamında değil aynı zamanda Türk toplumuna vermek istediği yeni sosyal ve ekonomik düzeni de ifade eder. Ekonomik bakımdan zayıf düşmüş kesimlerin, özellikle de köylülerin hayat standardını iyileştirmeye büyük önem vermiştir. Toplumun büyük

kısmını oluşturan ancak çok düşük gelire sahip bulunan köylülerin refah seviyesini yükseltmek Atatürk'ün Türk milletine göstermiş olduğu bir hedeftir. "...Efendiler! Milletimiz çiftçidir. Millet'in çiftlikteki çabasını çağdaş ekonomik tedbirlerle azami haddine ulaştırmalıyız. Köylünün çalışmasının sonuçlarını ve ürünlerini kendi menfaati lehine azami haddine çıkarmak ekonomik siyasetimizin temel ruhudur" diyen Atatürk birçok konuşmasında bu konudaki hassasiyetini dile getirmiş, "...Türk köylüsünü efendi yerine getirmedikçe memleket ve millet yükselemez" sözleriyle de idealini ortaya koymuştur. Aşar vergisinin kaldırılmasından, tarımın desteklenmesine kadar çiftçi ve köylüye yönelik tüm icraatlar Türk Devrimi içinde ayrı bir yere sahiptir. Atatürk'ün yapmış olduğu devrimlerin hepsi halkçılık idealinin doğal bir sonucudur ve halka dönüktür. **"Bizim hükümetimiz, ulusal egemenliği, ulusal iradeyi gerçekleştiren Halk Hükümeti'dir. Halkçılık sosyal düzenini çalışma esasına dayatmak isteyen sosyal bir meslektir. Arkaüstü yatmak ve çalışmadan yaşamak isteyenlerin sosyal topluluğumuz içerisinde yeri yoktur"** diyen Atatürk'e göre halkçılık en doğru ifadesini demokrasi ile bulmaktadır. Atatürk döneminde demokrasi açısından halkçılık uygulamalarını değerlendirdiğimizde öncelikle eşitlik uygulamasının ön plana çıktığı görülmektedir. 1926'da medeni kanunun yürürlüğe girmesi ile kadın-erkek eşitliği sağlanmış, 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi ile de siyasi haklar açısından eşitlik sağlanmıştır. 1923 yılında oy vermek için vergi verme şartının, 1934'te ise çeşitli lakap ve unvanların kaldırılması erkek vatandaşlar arasındaki eşitliği sağlamıştır. Esasında yönetim alanında, harf-dil, eğitim-kültür, sağlık, ekonomi vb. alanlarda yapılan bütün yeniliklerin temel unsuru halktır. Millet'in yaygın öğrenimini kolaylaştıracak en büyük adım "*Harf Devrimi*" gerçekleştirildikten sonra, 1 Ocak 1929 tarihi eğitim bayramı ilan edilmiş ve Millet Mektepleri kurulmuştur. Buradan mezun olanların okuyabilmeleri için genel politikaya uygun yayın yapan dergiler çıkartılmıştır ki bunlar içerisinde ilk göze çarpan "*Halk Mecmuası*"dır. Toplumun büyük bir kısmını oluşturan köylünün eğitilmesine yönelik halkevlerinin açılması da halkçılık düşüncesinden doğmuş önemli uygulamalardır. Halkevleri, vatandaşları geliştirmek için adeta bir okul olarak düşünülmüştür. Köylüye hem sağlık hem eğitim götürülmesi hem de kültür desteği sağlanması hedeflenmiştir. CHP, Cumhuriyet rejimini halkçılığın doğal bir sonucu olarak değerlendirmiş, parti programında bunu özellikle vurgulamıştır. CHP'nin 1927 yılındaki ikinci büyük kongresinde de bu kavram vurgulanmış, partinin faaliyetlerinde "*halk tarafından halk için*" prensibiyle hareket edilmiştir. 1931'de ise "*kanun önünde mutlak eşitlik kabul eden ,hiçbir fert,aile ,sınıf ve cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı*" kabul edildiği ifade CHP programına eklenmiştir. 1935 programında, partinin hedeflediği bütün esasların Kemalizm prensipleri olduğu tanımlanmış ve toplum yapısının ayrı ayrı sınıflardan değil ferdi ve sosyal hayat içerisinde iş bölümü bakımından çeşitli hizmetlere ayrılmış bir toplum sayılması vurgulanmıştır. 5 Şubat 1937 tarihinde 1924 Anayasası'nda yapılan bir değişiklikle 2. maddeye devletin temel nitelikleri olarak CHP programında yer alan altı ok, Türkiye Devleti, cumhuriyetçi, halkçı laik, devletçi ve inkılapçıdır ifadesiyle Anayasada yer almıştır.

Sedef BULUT

KAYNAKÇA

AKŞİN, Sina, **Yakın Tarihimizi Sorgulamak**, Ankara 2007.

APATAY, Çetinkaya, İLTER, Yalçın, **Yazdığı ve Yazdırdığı Fikirler ile Atatürkçülük**, İstanbul 1997.

Atatürkçülük, (I. Kitap) Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, İstanbul 1984.

ERASLAN, Cezmi, **Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, İstanbul 2003.

GİRİTLİ, İsmet, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, Ankara 1992.

GOLOĞLU, Mahmut, **Cumhuriyete Doğru 1921-1922**, Ankara 1971.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, **Açıklamalı Türk Anayasaları**, Ankara 1993.

GÜLVAHABOĞLU, Adil, **Atatürkçü Düşünce -Türk Rönesansı**, Ankara 1990.

KARPAT, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul 1967.

KOCATÜRK, Utkan, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara 1984.

KÖKLÜGİLLER, Ahmet, **Cumhuriyetin Kuruluşunun Temel İlkeleri, Atatürk'ün İlkeleri ve Düşünceleri**, İstanbul 2005.

ÖZBUDUN, Ergun, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, Ankara 1992.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara 1993.

ÖZKAYA, Yücel, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, Ankara 1992.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük**, İstanbul 2002.

TÜZÜN, Necat, **Atatürk Halkçılığı**, Ankara 1987.

Bağlantılar [kaynağı değiştir]

Atatürk İlkeleri

Halkevleri

31/03/2025 tarihinde <https://aturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkcilik-ilkesi/?pdf=3627> adresinden erişilmiştir